

NARODNI GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE V LJUBLJANI.

Člani „Zadružne zveze“ dobivajo list brezplačno. — Cena listu za nečlane po štiri krome na leto, za pol leta dve kroni, za četrt leta eno krono; za člane zvezinih zadrug po tri krome na leto. — Posamezne številke 20 vin.

:: Telefon štev. 216. ::

C. kr. poštne bran. št. 64.846
Kr. ogrsko „ „ „ 15.649

Izhaja 10. in 25. vsakega meseca. — Sklep urejevanja 5. in 20. vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo. — Cena inseratom po 30 vinarjev od enostopne petit-vrste, za večkratno inseracijo po dogovoru.

Vsebina: Poljedelsko ministrstvo o kmetijskem zadružništvu. Zadružništvo na Nemškem zadnje leto. Prodajalne zadruge severno-ameriških poljedelcev. Francoske male posojilnice. Kdaj naj sežem po umetnih gnojilih? Gospodarske drobtine. Občni zbori.

Poljedelsko ministrstvo o kmetijskem zadružništvu.

Poljedelsko ministrstvo, kateremu se ima avstrijsko kmetijsko zadružništvo zahvaliti za marsikatero uslugo, je pred kratkim izdalo posebno spomenico, v kateri našteva napake, ki se dogajajo pri posameznih zadrugah, stavi nasvete, kako naj se te napake odpravijo in napoveduje, kako bo v bodoče postopalo pri podeljevanju podpor.

Razloge, s katerimi podpira ministrstvo svoje naziranje o zadružni samopomoči in državnih podporah, so tako prepričevalni, da jim mora pritrčiti vsak resničen prijatelj zadružništva. Sploh je v spomenici stališče, ki ga zavzema poljedelsko ministrstvo napram kmetijskemu zadružništvu, tako jasno obrazloženo, da mu nimamo ničesar dodati.

Odlok se glasi:

Spomenica

o nekaterih napakah v poljedelskem zadružništvu in o bodoči odpravi teh napak.

I. Ko je izdalo poljedelsko ministrstvo pred kakimi 12 leti v sporazumu s poljedel-

skim svetom direktive o pospeševanju poljedelskega zadružništva, šlo je zato, da tudi država podpira na tem važnem polju gospodarske samopomoči s pospeševanjem zadružne misli in z denarnimi sredstvi zdrav razvoj zadružništva malih poljedelcev.

Ta razvoj je bil od takrat neizmerno hiter in obsežen. Splošno se mora priznati, da je ta razvoj zadružništva zelo veliko storil za gospodarsko okrepitev kmečkega prebivalstva.

Zadružna organizacija, ki se je, prešinjena s plemenitim smislom za skupnost, tako močno razvila, je osvobodila kmečki stan z ozirom na oskrbovanje njegovih kreditnih potrebščin večinoma od tujih posojevalcev denarja, kmečki stan je dobil krepko podporo pri nakupu za svoje gospodarstvo potrebnih, garantirano dobrih potrebščin, kakor tudi pri proizvodnji in prodaji svojih pridelkov, ne samo s skupnimi podjetji, ampak tudi z bogatim poukom, ki ga nudijo zadruge in zadružne zveze.

Pri tako hitrem in obsežnem razvoju zadružne organizacije se ni čuditi, da je navdušeno delo številnih prijateljev kmečkega prebivalstva in stremljenje teh organizacij sem in tja neprimerno prehitelo kulturni razvoj in

zlasti trgovsko izobrazbo kmečkega prebivalstva. Iz tega je razvidno, da so se v različnih deželah in v različnih panogah poljedelskega združništva pokazale sem in tja napake, ki so se sicer večinoma dale zopet popraviti, deloma pa potrebujejo daljšega sistematičnega reformatoričnega dela, da ne nastane nevarnost za nadaljni razvoj združne organizacije.

Zato smatra poljedelsko ministrstvo, ki polaga kakor dosedaj na nadaljni zdravi razvoj kmetijskega združništva največjo važnost, za svojo nalogo, da opozori na vse sem in tja se ponavljajoče napake. S tem naj bi se uplivalo na to — kar se v konkretnih slučajih vedno izvaja — da se očitne napake čimprej odpravijo, na drugi strani pa naj bi se one zadruga — te so, kar je razveseljivo, v veliki večini — ki poslujejo popolnoma pravilno, vspodbudilo, da vstrajajo pri svojem dosedanem poslovanju.

Pričenjajoč s temi resnimi razmotrivanji, ki izvirajo le iz skrbi za nadaljni prospeh in krepitev kmetijskega združništva, smatra poljedelsko ministrstvo za potrebno, da brezobzirno pokaže posamezne nedostatke, ki se včasih pojavljajo pri združnem delu, katero je sicer drugače tako blagodejno.

Predvsem se mora kot napačno označiti naziranje, da se je akcija poljedelskega ministrstva v prospeh poljedelskemu združništvu, ki naravno že od začetka ni nameravala ali mogla nadomestiti samopomoči in lastne odgovornosti kmetovalcev, smatrala kot državna pomožna akcija ali pomoč v sili za poljedelce, ki so se borili z gotovimi težavami. Sem in tja se je mislilo, da se z državnimi sredstvi nameravajo ustanovljati gospodarska podjetja. Včasih so se tudi ustanovljale gospodarske zadruga, ne da bi se presodilo, ali so dani pogoji za obstoj in ne da bi bilo dobiti pri članih združnega duha, v krivem mnenju, da se bodo s prošnjo za podporo dobila od poljedelskega ministrstva večji del, ali pa celo vsa denarna sredstva za napravo in obrat.

Vpoštovati se mora, da so pridobitne in gospodarske zadruga težka in včasih komplicirana gospodarska podjetja, pri katerih gre za premoženjska in jamstvena vprašanja članov, za veliko odgovornost in velik riziko. Polom takih podjetij ima lahko najdalekosežnejše posledice za denarni in kreditni trg in neredkrat lahko spravi najmanjše kmetovalce naravnost na beraško palico.

Zato ne gre, da bi se, kakor se zgodi v posameznih, dasi redkih slučajih, lahkomišlno in brez pomislekov ustanovljale zadruga in da bi ustanovitelji, mesto da bi sami skrbeli za pravilno poslovanje in trgovsko rentabiliteto, kmalu po ustanovitvi že poskušali s sanacijo ali se obračali na poljedelsko ministrstvo, naj to popravi denarne posledice narejenih napak.

II. Pri hranilnicah in posojilnicah se mora polagati največja važnost na izobrazbo in zanesljivost tajnikov, na uspešne ponovne in obsežne revizije, na dvojno zaporo blagajne, na stalno nadziranje gospodarskega položaja članov, na strogo presojo zanesljivosti dolžnikov in na kontrolo, v kakšne namene se dovoljujejo posojila, ter zlasti na to, da se ne zabijejo hranilne vloge v hipotečna posojila, kakor se je sem in tja dogajalo, ker to nasprotuje principu osebnega kredita.

III. Kar se tiče dobavnih zadrug, se mora strogo svariti, da se ne napravljajo velika skladišča in zaloge, če ni na razpolago velikih denarnih sredstev in rezerv. Spravljati potrebsčine v zalogo, to se pri takem načinu poslovanja, kakor ga izvršujejo zadruga, navadno sploh lahko opusti ali pa se da izvesti ceneje s tem, da se najamejo skladišča. Zelo sumljivo je tudi, da se večkrat ustanove male zadruga čisto revnih kmetovalcev, katere vkljub temu, da nimajo skoro nič lastnega kapitala, ne poslujejo samo kot posojilnice in kot dobavne zadruga za vse mogoče blago, ampak pogosto kupijo celo še lastno poslopje in z drugimi opravili zvežejo še mlinarstvo, mlekarno itd. Zelo nevarne so dalje trgovske kupčije s kolonialnim in manufakturnim bla-

gom, s katerimi se bavijo marsikateri kmečke zadruge. Zato je potrebno veliko poznavanje blaga in trga in izvrsten poslovodja. Če se izvršuje tak obrat samo z naloženimi denarji malih varčevalcev, ne da bi imela kaka zveza z velikim trgovskim znanjem in velikimi rezervami v roki trgovino brez nevarnosti za malega kmeta, se ne more odobravati na noben način.

IV. S strojnimi zadrugami, čeprav bi na podlagi samopomoči in ob primerni izmeri prispevkov in amortizacije lahko mnogo koristile, se je napravilo mnogo slabih skušenj, ker se je za take obrate pogosto poseglo po obliki zadruga tudi v slučajih, ki niso bili za to prikladni. Včasih se je združilo v strojni zadrugi malo število poljedelcev samo zato, da bi dobili podporo. Zgodilo se je celo, da se je zadruga zopet razdružila, ko je dobila podporo, ali pa da je deleže povrnila članom, ne da bi se razdružila. Ker pa je na drugi strani težko, da bi se pri taki zadrugi udeleževalo večje število članov in ker se da sploh tu večinoma komaj govoriti o pravem združenem obratu, v prihodnosti take zadruga navadno ne bodo mogle računati na podporo.

V. Najtežja oblika zadruga, ki zahteva največ denarnih sredstev, je pač produktivna in prodajalna zadruga. Ne govorimo tukaj o živinorejskih in pašniških zadrugah in o vnovčevalnicah za živino, ki jih je treba presojati po njih posebnem značaju. Navadno se morajo pri produktivnih in prodajalnih zadrugah napraviti draga poslopja, nabaviti dragi stroji in dobiti večji obratni kapital.

Skušnja je pokazala, da so se na tem polju delale največje in najštevilnejše napake.

Brezpogojno je treba vpoštevati, da slone te vrste zadruga na načelu, združiti male poljedelce, da se jim omogočijo prednosti večjega posestva, nek gotov kapital, kredit, produktivna sredstva, stroji poslopja itd. za njih gospodarstvo.

Tu omenjamo samo take zadruga te vrste, ki jih snujejo mali kmetje, in katere prosijo

podporo. Kajti če bi napravili taka velika, industriji podobna podjetja večji kapitalisti, tedaj podpora iz državnih sredstev ne more priti v poštev; državna sredstva zato niso niti namenjena, niti zadostna.

V splošnem se mora priporočati, naj se skladiščne, produktivne in prodajalne zadruga ustanavljajo samo tam, kjer se je umevanje združnih nalog že dovolj poglobilo in razširilo. Kjer se to še ni doseglo, naj se take zadruga še ne ustanavljajo. Mesto tega naj se v bližnjem času vsa prizadevanja in ona denarna sredstva, ki bi jih bilo treba nabrati, porabijo raje v to, da se konsolidirajo in okrepe že obstoječe kmetijske zadruga te vrste in da se, kjer bi bilo treba, v nekaterih slučajih odpravijo sumljivi pojavi pri nekaterih izmed njih.

Ravno produktivne zadruga zahtevajo posebno mnogo umevanja in požrtvovalnosti od članov, ker gre, če se ne poskusi previdno najprej z najetimi prostori, takoj za pokritje znatnih investicijskih stroškov. Člani, ki se jih pogosto navdušuje za ustanovitev takih zadrug, ne da bi se jim razložil dalekosežni pomen takega koraka, razumejo pogosto to stvar popolnoma napačno. Zadruga smatrajo za tuje podjetje, ki je izven njihovih interesov in ne pomislijo, da vendar sami tvorijo zadruga. Vsled tega pričakujejo, ne poznavajoč dejanskih razmer in utrjeni v tej misli od nezadostno poučenih svetovalcev, da jim bo država s podporami pokrila večji del stroškov za stavbe, stroje itd., dočim imajo vendar malenkostni državni prispevki samo smisel in namen skromne podpore k lastnim silam, ki naj torej samo izpopolnijo lastna sredstva članov in pomagajo lažje premagati samo v začetku pojavljajoče se težave.

Vrhutega take zadruga čisto nič ne mislijo na obrestovanje in na amortizacijo investicijskih dolgov, kaj šele na obrestovanje obratnega kapitala, na pogosto zelo visoke upravne stroške, na plačo sposobnih poslovodij itd. Člani smatrajo zadruga za tuje samostojno

podjetje in jo slabe tudi s tem, da zahtevajo za prodano blago od nje nesorazmerno visoke cene.

Za to naj bo vedno prva naloga tistih, ki priporočajo skladiščne, produktivne in prodajne zadruge, da pouče pristopajoče člane, da se mora večji del ustanovnih stroškov pokriti z plačanimi deleži, da se mlado podjetje ne bi zadušilo že samo z obrestnimi bremenimi. Člane je treba tudi poučiti, da morajo kot vsak drug podjetnik, ki napravi veliko stavbo s stroji, za dalj časa opustiti misel na boljše cene za svoje pridelke in misliti samo na to, da se kar najhitreje poplačajo ustanovni dolgovi, ker bodo na ta način združeni v zadrugo, postali lastniki velikega podjetja, ki ga morajo prej ali slej seveda sami plačati. Večkrat se članom te potrebne posledice ustanovitve nič ne razlože in se nič ne preiskuje, ali so dotični kmetovalci že dovolj zreli za tako združno pojmovanje, in če imajo dovolj smisla za skupnost. Nasprotno sem in tja se ustanavljajo taka riskantna združna podjetja lahko-miselno, kot bi šlo za pristop h kakemu zabavnemu društvu.

Vedno bi se moralo misliti na to, da je tako združno podjetje združeno z rizikom, ki se mu je vedno težko izogniti tudi tedaj, če se omenjene napake ne zgodijo, če se torej potrebni kapital v gotovini vplača, če se na kupljeno blago previdno daje naplačilo, če se dolgovi po načrtu amortizirajo in če se pravilno določi rentabiliteta. Poslabšanje konjunkturo, slabe letine in napake poslovodij utegnejo imeti včasih usodne posledice. Ves aparat se mora potem plačati, obresti in amortizacijski obroki teko neizprosno dalje, ne da bi se kaj zaslužilo. In če rezervni zaklad ni primerno narasel, pride lahko v nevarnost ne samo prospeh, ampak celo obstoj vsega združnega podjetja, od katerega je zelo pogosto odvisen obstanek mnogih malih posestnikov.

Zato je nujno potrebno, da ima vsaka zadruga varno podlago v produkcijskih razmerah dotične okolice, ki jih je treba opa-

zovati več let. Nikakor pa ne gre n. pr. da bi se, če morajo v kaki okolici kmetje enkrat prodati krompir za prenizko ceno, takoj brez daljnega presojanja vseh danih pogojev smatralo za rešitev, ustanoviti zadrugo za špirit ali za škrob. Vsak prijatelj kmečkega stanu se mora nasprotno temveč zavedati velike odgovornosti, ki ga zadene, če da nasvet za ustanovitev produktivne zadruge. Vsaka majhna napaka v računih ima lahko najtežje posledice za kmetovalce cele okolice, morda celo za združništvo cele dežele. Saj je vendar — da ostanemo pri navedenem vzgledu, — gotovo še vedno boljše za malega kmeta, če slabo proda vagon krompirja, kakor pa če je udeležen pri konkurzu kake zadruge.

Vpoštevati je treba še en pomislek. Brez ozira na to, da država — kar je poljedeljsko ministrstvo že v začetku podporne akcije in ves čas povdarjalo — sploh ni poklicana, da s podporami pokrije znaten del denarnih osnovnih sredstev zadrug, tudi njena sredstva nikakor ne morejo zadostovati za ustanovljanje tako številnih produktivnih zadrug, če bi tudi posamezni prispevki k investicijskim stroškom percentuelno ne bili visoki. Vrhutega se mora tudi zahtevati, da se kmetijsko združništvo tam, kjer ga je država delj časa podpirala, spravi polagoma na lastne noge, da ne bo neprestano zahtevalo denarnih žrtev, ki v vedno večji meri obremenjujejo državni proračun. Dežele so tudi finančno preslabe, da bi v vedno večji meri podpirale združništvo.

Slednjič se mora misliti na to, da je ustanovljanje številnih produktivnih zadrug, ki jim manjkajo potrebna sredstva in so za to navezana v prvi vrsti na kredit, velika nevarnost za združne zveze, pri katerih so te zadruge včlanjene. Dobiti morajo od zveze naravno ne samo tekoči obratni kredit, ampak zahtevajo, kar je še veliko bolj usodno, od nje zelo velikih osnovnih kreditov, in na ta način usodno ovirajo likviditeto denarnih sredstev zvezin, ki obstojajo v prvi vrsti iz preostankov hranilnih vlog. Za združne zveze,

ki so včlanjenim zadrugam te vrste že dovolile visoke kredite, je pa iz lahko umljivih razlogov zelo težko taki novoustanovljeni zadrugi odkloniti enak kredit, čeprav zveza ni ustanovitve čisto nič povzročila, da, čeprav ni o njej nič vedela ali bi jo bila morda celo najrajše odsvetovala. Zveze pa nimajo, ker problem avstrijske osrednje zadružne banke v eni ali drugi obliki še vedno ni rešen, potrebnega obratnega kapitala in obratnih rezerv za take naloge, in pridejo posebno v časih denarne stiske in višje obrestne mere v največje težave.

Iz navedenih razlogov je torej priporočati, da se v bodočnosti kot omenjeno, na polju produktivnih in prodajnih zadrug najprej to, kar že obstoji, konsolidira in tam, kjer se vidijo nezdravi pojavi, skuša doseči zboljšanje razmer. Če so pa razmere, kot se n. pr. zgodi včasih pri mlekarških zadrugah, za nove ustanovitve ugodnejše, se mora tudi tu postopati z največjo previdnostjo.

Zlasti se mora o investicijah pred vsem misliti na to, kako se bo uničil dolg. To se dogaja n. pr. zelo uspešno že pri oljarskih zadrugah v Dalmaciji. Toda tudi pri drugih prodajnih zadrugah bi se to lahko vršilo, če bi ne manjkalo truda in dobre volje.

Kar se tiče dovoljevanja podpor kot prispevek za ustanovne stroške za take prodajne in produktivne zadruge, bo poljedeljsko ministrstvo — v dobro umevnem interesu kmetovalcev samih — v prihodnosti navadno stavilo za dovoljevanje strožje pogoje kot doslej. Predvsem se bo vsaka podpora, kakor se je že v več odlokih napovedalo, odklonila onim zadrugam, ki prosijo za podporo, ne da se je moglo poljedeljsko ministrstvo prepričati o potrebi, o rentabiliteti, o načrtih, o proračunih, o načinu poslovanja in o vseh drugih važnih pogojih za njeno prospevanje še preje, predno je zadruga sklenila nakupiti posestva, postaviti draga poslopja in jih opremiti s stroji in drugo opravo. Na vsak način je seveda priporočljivo, če bi poljedeljsko ministrstvo dobilo že, ko

se zadruga šele namerava ustanoviti, primerno potrdilo, da je ustanovljena v sporazumu z zadružno zvezo, pri kateri namerava zadruga dobiti pozneje potrebni kredit.

Poljedeljsko ministrstvo bo tudi, kot se omenja že v odloku na nekatera deželna oblastva, ki pridejo v tem oziru posebno v poštev, z dne 8. novembra 1910, št. 43.885, odklanjalo podporo mlinarskim, pekarskim in tudi vsem drugim zadrugam, ki imajo bolj značaj industrijskih ali obrtnih podjetij, tako imenovanim kmetijskim zadrugam, ki slonijo bolj na kapitalistični podlagi, če bi ustanovljale velike tovarne za škrob, sirup, slad, sladkor ali drage električne naprave, ki pogosto ne nameravajo služiti v prvi vrsti kmetijskim interesom.

Kar se pa tiče drugih poljedeljskih produktivnih in prodajnih zadrug, ki se nameravajo ustanoviti v naslednjih letih, in ki bi jim poljedeljsko ministrstvo po navedenih opombah še utegnilo dovoljevati podpore, ne bo isto samo kar najstrožje presojalo vse ostale pogoje za uspevanje, ampak bo tudi stavilo zlasti naslednje pogoje: Praviloma mora biti pokritih vsaj 50% osnovnih stroškov z vplačanimi deleži, kar se ne sme samo zatrjevati v prošnji, ampak mora biti dokazano z zanesljivimi potrdili; tudi dotična dežela mora zadrugi dovoliti primerno podporo; načrti in proračuni morajo biti potrjeni od strokovnjakov; stavbe in strojne naprave morajo biti narejene z največjo priprostostjo in varčnostjo, da se zadruga ogne previsokim investicijskim stroškom; napraviti se mora natančen račun o rentabiliteti, v katerem se mora vpoštevati obrestovanje obratnega in osnovnega kapitala in 15 letno uničenje osnovnih dolgov; dalje mora biti v pravilih ali v notarskem aktu ugotovljena obveznost članov, da ostanejo člani 5 do 10 let, dalje v pravilih tudi dobavna obveza članov, zadosten odpis za poslopja, stroje in inventar in da se članom naplača blago samo s 75% previdno določene tržne cene za najslabšo kvaliteto dobavljenih produktov in pravica do izplačila ostanka samo tedaj, če zadruga iz-

kaže čisti dobiček; dalje mora biti določeno, da se zbira zadosten rezervni zaklad za obratne zgube iz čistega dobička in da se pobirajo gotove majhne, po meri ali teži blaga določene prodajalne pristojbine.

Slednjič morajo zadruga paziti tudi na to, da bo tehnično in trgovsko vodstvo dotičnih podjetij ostalo v rokah teoretično in praktično izobraženih strokovnjakov, in zveze ali deželni kulturni sveti morajo ministrstvu to potrditi.

Pri vseh podporah poljedelskim zadrugam bo poljedelsko ministrstvo pazilo tudi na to, da bodo zadruga podpisale reverz in se zavezale vrniti dovoljeno podporo, če bi se predpisani pogoji v kaki točki ne spoznili, ali če bi dotična zadruga ne skrbela dovolj za redno poslovanje, ali pa če bi morda celo po sprejemu podpore vrnila članom deleže, kot se je zgodilo pri posameznih strojnih zadrugah in planšarskih zadrugah, ki so se izpremenile v zadruga samo zato, da bi dosegle podporo.

VI. Kar se tiče kmetijskih združnih zvez, mora poljedelsko ministrstvo pripomniti, da se poleg pretežne večine takih, ki izvrstno poslujejo in trpe samo vsled splošnega denarnega pomanjkanja in vsled pomanjkanja osrednjega združnega kreditnega zavoda kakor tudi vsled raznih napak njihovih posameznih podzadrag, dobe v državnem zboru zastopanih kraljestvih in deželah tudi take, katerih poslovanje vzbuja največje pomisleke in je deloma že povzročilo katastrofe. Take zveze so krive, da je tako plodonosna združna misel postala v njih poslovnem okrožju strašilo.

Veliko malih gospodarskih eksistenc je prišlo v nevarnost in na državno upravo so prihajale prošnje za sanacijo. Take zveze so v prvi vrsti vzrok, da se sedaj vzbuja nevolja proti združništvu sploh, da se pogostokrat pozabi na blagostanje, ki ga je kmetovalcem vstvarila ta institucija in da se vsled posameznih napak kar na splošno obsoja cel sistem.

Zato bo v interesu združnih zvez samih, ki so poklicane čuvarice združnih ciljev na moralnem in materijelnem polju, da krenejo v tem oziru na drugo pot in se ravnajo pri tem svojem poslovanju po najstrožjih in najstvarnejših načelih.

Zlasti se je hvalabogu samo v posameznih slučajih zgodilo, da so se zveze, bodisi proti pravilom, bodisi v napačnem razlaganju pravil spustile v riskantne, špekulativne kupčije, ki so popolnoma izven delokroga kmetijskih združnih zvez, da so z uslužnostnimi menicami svojih podzadrag ali s fingiranimi vložnimi knjižicami dobile denarnih sredstev za te kupčije; da se načelstvo in nadzorstvo ni brigalo za svoje naloge in da so se napake revizijskih poročil kar ignorirale. Primerilo se je dalje, da so se velike trgovine ustanovljale brez strokovne izobrazbe in previdnosti, zidale ali kupovale hiše, knjigovodstvo in blagajništvo se izročalo isti osebi, generalne revizije so se opuščale, pri blagajnah se niso izvrševale dvojne zapore, kreditni promet se ni omejeval samo na člane, posameznim osebam se je poverjalo v slepi zaupnosti celo poslovanje i. t. d.

Toda tudi pri marsikaterih zvezah, ki niso delale nobenih tako velikih napak proti rednemu poslovanju in ki v splošnem popolnoma korektno poslujejo, se store kljub najboljšim namenom sem in tja napake, ki se jih je treba v prihodnosti na vsak način ogniti, da tudi pri njih ne nastanejo kake težave.

Zlasti se mora v tem oziru opozarjati na pogosto zelo majhen lastni kapital nekaterih zvez, ki često ni v nobenem razmerju s hranilnimi vlogami. Treba bo torej delati na to, da se deleži zvišajo in da se zbero potrebne obratne rezerve. Marsikaterim zvezam bi bilo tudi priporočati, da zboljšajo in spremene pravila v tem smislu, da se vsi posli, ki so izven nalog kmetijske združne zveze, izrecno brezpogojno označijo kot nedopustni. Tenkovedno bo treba dalje paziti na to, da se bo

pri dovoljevanju kreditov včlanjenim zadrugam natančno presodila kreditna podlaga, da bodo vsi zvezini organi izpolnjevali svojo dolžnost, da se bodo člani načelstva medsebojno kontrolirali in da bo nadzorstvo najstrožje vršilo svojo nalogo.

Brezpogojno se bo treba varovati, da zveze ne bodo iz političnih vzrokov ustanavljale konkurenčnih zadrug v istem kraju kot bojne zadruge proti zadrugam drugih zvez, ali skušale privabiti zadruge z lažjim dovoljevanjem kredita od drugih v svojo zvezo.

Velika napaka, vsled katere trpe marsikatero zvezo, je, da ne skrbijo za likviditeto svojih denarnih sredstev in se spravljajo v nevarnost, da bi pri nenadnem navalu na pogosto zelo znatne vloge lahko prišle v težavo. Vsled premajhnega razločevanja med posestnim in obratnim kreditom — napaka, ki se da z racijonelno zvezo z deželnimi hipotečnimi zavodi odstraniti — vsled dovoljevanja osebnega kredita na hipoteke, vsled nalaganja denarja v investicije pri produktivnih zadrugah, vsled nalaganja preostankov v vrednostnih papirjih, ki jim prete kurzne izgube, ali celo v hišah in posojilih na hiše, se manjša likviditeta zvezinih sredstev in varnost zvez samih. Predvsem bi se moralo misliti na to, da morajo imeti dovoljeni investicijski krediti podlago samo v dolgotrajnih izposojilih, v emisijskih ali zastavnih obveznicah, ne pa v vsak čas odpovedljivih vlogah. Redno naj bi se dovoljevali samo krediti na tekoči račun in preostanki naj bi se zopet nalagali na tekoči račun pri bankah. To bo mogoče samo, če se tudi pri onih zvezah, ki do sedaj tega še niso storile, uveljavijo polagoma bančno-tehnično pravilna poslovna načela, če se polagoma odpravijo nepremični krediti v zvezi z občekoristnimi hipotečnimi zavodi, če se pomožni posli korektno prilagodijo glavnim poslom, če se vse v svrhu nabave denarja pridobljene menice za že davno sklenjene kreditne posle odpravijo in če je sploh pri vsem poslovanju vedno pred

očmi, da ima kmetijska zadrugna zveza čisto druge naloge kot kako trgovsko bančno podjetje. Kmetijska zadrugna zveza sme sicer pod primernimi kavitelami izvrševati normalno trgovino kmetijskega nabavljanja in prodaje, v kolikor je to v gotovem okviru brez rizika po komisijsko mogoče; ima pa kot kreditna organizacija predvsem nalogo izravnati denar med včlanjenimi zadrugami. Na tekoči račun naj nalaga preostanke in potom včlanjenih zadrug naj dovoljuje osebni kredit, ne sme pa izvrševati brez izbire bančnih ali riskantnih poslov brez ozira na to, da se stekajo pri njej preostanki vlog malih kmečkih varčevalcev, katerih nerazpoložnost že sama — brez ozira na nevarnost riskantnih pomožnih poslov — v gotovih okoliščinah lahko vodi do vničenja mnogih gospodarskih eksistenc.

Poljedelsko ministrstvo bo torej z ozirom na skušnjo, ki so se v zadnjem času napravile pri posameznih zvezah, postopalo v prihodnosti pri dovoljevanju podpor zadrugnim zvezam strožje ko dozdaj. Kadar bo kaka kmetijska zadrugna zveza prosila za podporo, jo bo ministrstvo dovolilo le, če se bo priložilo revizijsko poročilo dotične zakonite revizijske oblasti in če se bodo takoj trajno popravile v revizijskem poročilu grajane napake, v kolikor je to mogoče.

Poljedelsko ministrstvo si pridrži tudi pravico, ako bi se zdelo primerno, dovoliti podporo le, če bi revizija vsega poslovanja dotične zveze, ki bi jo izvršila od poljedelskega ministrstva posebej določena oblast ali poseben bančni ali računski uradnik ali kak drug organ, pokazala v vsakem oziru zadovoljiv vspeh.

Toda tudi brez ozira na zahteve, ki jih bo stavilo poljedelsko ministrstvo pri dovoljevanju podpor, ki naj jamčijo, da se bodo podpirane kmetijske zadrugne zveze varovale pri poslovanju velikih napak in se omejevale na korektno izvrševanje važnih nalog, ki so si jih stavile pri ustanovitvi, se bo z ozirom

na odmero podpor moralo polagoma priti bližje končnemu cilju, ki je bil pri tem od početka pred očmi.

Dovoljevanje podpor zadružnim zvezam za upravo se v smislu cele pospeševalne akcije pač ne more smatrati za napravo, ki naj večno traja, ampak se je vedno mislilo, da naj pomaga premagati začetne težave, da pa bodo zveze pri zdravem razvoju nazadnje vendar mogle stati na lastnih nogah. Ali se more ta začetni štadij v razvoju določiti na nekaj let ali na desetletje ali še delj, o tem se ni nikdar določilo nič določnega inje to odvisno pač od individualnih in krajevnih razmer. Nikakor pa se ni nameravalo, da naj se zveze, če prav že dolgo obstojajo in se bavijo sem in tja celo z bančnimi posli, nikoli ne bavijo z mislijo, shajati polagoma naprej s skrajšanimi podporami in slednjič brez podpor, ampak, da naj zahtevajo celo vedno večje podpore. Pomisliti bi bilo treba — brez ozira na navedene načelne pomisleke — vendar na to, da državni proračun zahteva raje omejitvev podpor, gotovo pa ne vednega, neomejenega zviševanja.

Poljedelsko ministrstvo, ki mora pred vsem računati s tehtnimi momenti državnega gospodarstva, si torej pridrži pravico, polagoma tudi pri izmeri podpor zadružnim zvezam za upravo upoštevati spredaj navedene momente in po presoji dotičnih konkretnih razmer odločevati v posameznih slučajih z ozirom na omenjene končne cilje.

VII. Ako se je ravnokar opozarjalo na načela, ki morajo biti odločilna pri poslovanju in delovanju kmetijskih zadrug in zadružnih zvez, kakor tudi pri podeljevanju podpor, ako se je dalje opozarjalo na marsikatero sumljive znake pri kmetijskem zadružništvu, in se je napovedala namera, tudi pri podeljevanju podpor strožje in energičnejše kot dozdej delati na to, da se odstranijo posamezni nedostatki, se vendar mora priznati, da je bil razvoj kmečkega zadružništva v Avstriji — navzlic k sreči osamljenim

napakam in zlorabam, ki se pa na vse zadnje dogajajo na vseh poljih gospodarskega življenja — po zaslugi in nesebičnem in izvrstnem delovanju mnogoterih odličnih in vrljih zadružnih funkcionarjev in po zvestem zadružnem sodelovanju kmetovalcev v skoro 12.000 zadrugah in nad 40 zvezah v celoti, kot se omenilo že v začetku, občudovanja vreden in blagodejen in je žel priznanje doma in na tujem.

Tudi se ne namerava s tem nikakor obsojati načelo, ki ga je poljedelsko ministrstvo od začetka akcije za avstrijska kraljestva in dežele priznavalo za pravo in ga uspešno izvedlo, namreč gospodarskopolično načelo o pospeševanju samopomoči potom državnega podpiranja, kaj šele, da bi se to načelo omejilo ali celo opustilo. Poljedelsko ministrstvo smatra temveč še slej ko prej za svojo nalogo, kar najbolj pospeševati kmetijsko zadružništvo, ki ni važno samo za kmečki stan, ampak za vse gospodarsko življenje, zlasti ker se je tu odprlo polje, na katerem se izvršuje pozitivno gospodarsko delo največjega pomena, ne da bi se zašlo v napake enostranskega individualizma ali komunizma.

Kot tako pospeševanje pa ne pride v poštev samo dovoljevanje denarnih sredstev, ampak tudi varovanje pred mnogoterimi škodami s tem, da se dajejo navodila in nasveti. S tem da se zadružništvo povrne k edino pravemu naziranju, da naj državna pomoč ne nadomešča samopomoči kmetovalcev, ampak naj jo samo zbudi, poživi in pospešuje, in s tem, da se omejuje strogo na čisto zadružne naloge in se ogiblje najskrbnejše vseh naštetih napak, s tem se bo naše zadružništvo, ki se je v kratkem času iz majhnih začetkov povzdignilo na impozantno višino, vedno bolj utrdilo, okrepilo in razvilo. Pri tem lahko računa, kot do zdaj, da ga bo ministrstvo najskrbnejše podpiralo.

Zadružništvo na Nemškem zadnje leto.

Zadnji uradni podatki o nemškem zadružništvu obsegajo dobo do 1. junija 1912. Kmetijskih zadrug je bilo vseh skupaj 26.026, med njimi posojilnic 16.774, nakupovalnih zadrug 2.417, mlekar 3.475 in raznih drugih zadrug 3.360. Znamenito je to, da je ravno zadnje leto prirastlo razmeroma največ zadrug; 15 let se ni poljedelsko zadružništvo tako pomnožilo kakor ravno zadnje leto. Vzrok temu je večja potreba poljedelskega združevanja, katero je povzročila velika suša in pa razne kužne bolezni pri živini. Na novo je prirastlo v zadnjem letu 1.302 zadrug poljedelskega značaja. Med njimi je 784 posojilnic. Znamenito je tudi, da se je ravno zadnje leto ustanovilo večje število elektro-strojnih zadrug, namreč 252. Tu se vidi, da električni obrat v poljedelstvu splošno po svetu napreduje in lahko smo ponosni, da se tudi v našem slovenskem zadružništvu ta reč uspešno razvija. Za Sorico in Češnjico pride kmalu Šmarca. Seveda bo napredek mnogo večji, ko kranjska dežela zvrši svoje električne centrale.

Poslovanje v denarnem oziru kaže tudi na Nemškem, da kmetijske posojilnice in zadruge v zadnjih letih splošno trpe vsled pomanjkanja denarja. Na Nemškem imajo kmetijske zadruge 36 centralnih blagajna. Iz njihovega denarnega prometa vidimo, da se svote, ki jih dobivajo od svojih članic, manjšajo, in da jim je treba najemati vedno večje svote pri večjih denarnih zavodih, na Pruskem zlasti iz pruske centralne blagajne. Zadružne centralne blagajne so imele od zadrug zadnje leto 309,510.000 mark vloženih. Posodile pa so zadrugam to leto 302,678.000 mark. Pri raznih bankah so bile zadolžene za 27,315.000 mark. Obrestna mera je bila ta-le: za vloge začetkom leta 3·40⁰/₀, za izposojila 4·55⁰/₀; na koncu leta pa za vloge 3·67⁰/₀ in za izposojila 4·57⁰/₀.

Od mlekar jih je 1.869 podalo točen račun o množini prejetega mleka. Kakor se

vidi iz tega, je precejšnji odstotek mlekar, tudi na Nemškem še nemaren v svojem poslovanju. Nikakor ne omenjamo tega zato, da bi tiste mlekarne, od katerih kljub nebrojnim pozivom ne more dobiti naša Zadružna zveza zahtevanih podatkov in pojasnil potrjevali v njihovi nerednosti, marveč samo zato, da pokažemo, da naše mlekarne splošno glede na redno knjigovodstvo niso slabše nego nemške. Lansko leto je na Nemškem prejeto mleko v mlekarnah znašalo 2.352,000.000 kil, povprek 1,258.488 kil oziroma litrov na eno zadrugo. To pomenja nekako 3.000 litrov na dan. V tem oziru so nam pač nemške mlekarne naprej. Tudi naše mlekarstvo more pravilno napredovati samo v tem slučaju, če se preosnujejo mlekarne tako, da bodo dobivale redno mnogo večjo množino mleka od svojih zadružnikov na dan. Večkrat smo že rekli in to iznova povdarjamo, da bodi za mlekarne povprečna mera 1.500 litrov na dan. Sem pa tja se morajo seveda vsled posebnih razmer dovoliti izjeme. Toda tam, kjer je mogoče strniti male mlekarne v eno večjo, je pa to nujna, za razvoj mlekarstva neobhodno potrebna zahteva. Tudi na Nemškem imamo nekaj manjših mlekar 63 mlekarskih zadrug je prejelo zadnje leto manj nego 100.000 kil mleka, torej krog 200 litrov na dan. 203 zadruge so prejele od 100.000 do 250.000 litrov mleka, 278 zadrug je prejelo od 250.000 do 500.000 mleka, 226 zadrug je prejelo od 500.000 do 750.000 litrov mleka; bilo jih je pa tudi 76, ki so prejele od 3—4 milijonov litrov mleka in 45 od 4—5 milijonov.

Tudi na Nemškem se zelo množe mlekarne, ki prodajajo sveže mleko. Leta 1910 se je svežega mleka po mlekarnah prodalo 167,361.934 kil. Vsled tega, ker se množi prodaja svežega mleka po mestih, pada izdelovanje surovega masla. Za liter mleka so dobili člani povprek po 9·7 fenigov (ena marka, ki ima 100 fenigov, znaša 120 vinarjev, torej dobe člani po 11·64 vin. za liter mleka na Nemškem). Cena torej ni višja, nego pri nas.

Mlekarne so prodale mleka povprek po 11·1 fenig.

Nakupovalne zadruge so tudi zelo lepo napredovale. Kupile so pri prodajalnih zadrugah blaga za svoje člane zadnje leto za 117,300.000 mark. Članov so imele 241.022. Poljedelskih pridelkov so prodale za 63 milijonov mark. Med nje štejemo zlasti 52 žitnih skladišč in 59 zadrug za prodajo živine. Naj omenjamo še, da je jako uspešno delovalo 51 zadrug za prodajo jajec, 36 zadrug za prodajo sadja in sočivja in 132 strojnih zadrug.

Na vsak način vidimo iz navedenih podatkov, da poljedelsko združništvo na Nemškem silno lepo napreduje. Povdarjati pa moramo tudi, da ga država mnogo uspešneje in krepkejšo podpira kakor pri nas.

Prodajalne zadruge severno-ameriških poljedelcev.

Kdor se hoče naučiti, kakšen napredek je mogoč, če se poljedelci zvežejo med seboj, mora iti pogledat v severno Ameriko v Zvezne države. Večkrat se povdarja, da kmet ne more naprej, če se ne priučí trgovskemu duhu, če ne postane dober trgovec. Kaj pomaga najboljše urejeno gospodarstvo, prenovljeni hlevi, zboljšane njive in pašniki, stroji in umetna gnojila, če pa svojih pridelkov ne zna spraviti v denar, in če ga pri prodaji njihovih pridelkov in njihove živine nepoklicani ljudje, ki nimajo s kmečkim delom nobenega posla, pri ceni oščipljejo. V Zahodnih državah severne amerike se je ustanovila l. 1897 velika družba, ki skupno prodaja vse kmečke pridelke. Imenuje se „La Grand Junction Fruit Growers Association“. Članov ima nad 1100, ki so zložili 200.000 dolarjev deželnega kapitala. Delež znaša po 5 dolarjev. Za več nego 2500 dolarjev jih ne sme noben član imeti. Ta družba je l. 1909 prodala 1.850 vagonov kmečkih pridelkov, ki so zanje dobili kmetje nad 1 milijon dolarjev (1 dolar je 5 K).

Poleg tega dobe člani pri svoji družbi na posodo stroje in semena.

Zahodne države imajo glede na kmetijstvo zelo težavno stališče. Velikanska oddaljenost od mest na zapadu povzročuje ogromne stroške za prevoznino. Za zgled naj povemo samo, da zabojev pomaranč ali citron iz Sicilije v New York cenejše pride po morju nego iz Kalifornije v New York. Zvezne države žive prav za prav od poljedelstva na zapadu. Vzhodni del ima ogromna mesta, na zapadu se pa raztezajo velikanske poljane, neizmerni pašniki in vinogradi. Zapad prideluje to, kar vzhod zavživa. Vsled tega tudi vidimo, da zapadne države zahtevajo, naj se konkurenca tujih držav za poljedelske pridelke z visoko carino omeji. Vzhodne države, kjer delavci zahtevajo cenih živil, so pa bolj zato, da se carina splošno omejuje. Zanimivo je, koliko znašajo dneve kmečkih delavcev v zveznih državah. Rabijo se delavci samo za taka dela, ki jih stroj ne more opravljati, ker se sicer, karkoli je sploh mogoče, dela s stroji. V zapadnih državah znaša ob času žetve dnina 2·02 dolarja, toraj 10·10 K, v centralnih severnih državah 1·87 dolarja, v severnem atlantiku 1·62 dolarja, v južnem centru 1·10 dolarja in na atlantiškem jugu 1·03 dolarja. Splošno so tudi kmetijska zemljišča na vzhodu mnogo dražja nego na zapadu.

Francoske male posojilnice.

Na Francoskem je pod državnim uplivom kmečko posojilništvo zelo lepo razvito. Po posamnih krajih, zlasti občinah so se ustanovile male posojilnice z državno pomočjo in pod državnim nadzorstvom. Njihov namen je dati kmetom in njihovim zadrugam cena posojila na kratke roke od treh mesecev do enega leta. Po posameznih pokrajinah so ustanovljene pokrajinske posojilnice, ki dajejo poljedelskim zadrugam pa tudi posameznim poljedelcem posojila na daljše roke. Pokrajinske posojilnice morajo tudi denarno podpirati male

posojilnice. Da jim je to mogoče, skrbi država v obilni meri. Po zakonitih določilih je država naložila francoski banki, da ji mora brezobrestno dati denar na razpolago. Dosedaj je dobila država v ta namen od francoske banke 40 milijonov frankov. Poleg tega pa mora francoska banka še vsako leto dati državi iz svojega dobička na razpolago najmanj 2 milijona frankov, katera svota se glede na čisti dobiček francoske banke zvišuje od 3 do 5 milijonov frankov. Iz tega denarja daje država pokrajinskim posojilnicam potrebna posojila. Od l. 1900, odkar se je to pričelo, do l. 1911 je država dala pokrajinskim posojilnicam krog 74 milijonov frankov na razpolago. Male posojilnice so vsled tega z lahkoto dobivale potrebnih posojil pri pokrajinskih posojilnicah in so ž njimi zadostile vsem potrebam kmečkega stanu glede na kratkoročni osebni kredit. Od pokrajinskih posojilnic so dobivale po 30/0, kmetom oziroma raznim zadrugam so pa dajale tako, da v nobenem slučaju ni presegala obrestna mera 40/0. Naj se ustavimo pri tej reči. Francoska država nam kaže to, kar vidimo na Nemškem vsled upliva pruske centralne blagajne; ceni kredit na kmetih zaboljšanje gospodarstva je nemogoč, ako vmes ne stopi država. Z državno pomočjo je pa silno lahko izpeljivo, da se obrestna mera ustali in zmanjša. Ob sedanjí draginji mora plačevati dalmatinski kmet pri svojih posojilnicah po 8, 9 in še več odstotkov obresti, ako mu je sploh mogoče dobiti kaj posojila. Ravno tako je v Istri, še hujše pa v Bukovini in v Galiciji. Kmetijstvo seveda v tako neugodnih razmerah ne more napredovati. Če kmetič še bolj jasno izprevidi, kako koristno bi bilo zboljšanje zemlje zanj, kako potrebno bi mu bilo, da bi izsušil močvirja, napeljal vodo, kjer jo manjka, da bi iztrebil grmovje, uporabljal umetna gnojila, zboljšal svojo živino, po novem uredil hleve in svinjake, izpreminjal seme, se tega vendar ne more lotiti, ker je denar mnogo predrag in ker ga marsikje niti za drage obresti na posodo dobiti ne more. Zdaj vzemimo francoskega kmeta

ki mu je denar k večjemu po 40/0 na razpolago. Vsak mora izprevideti, da je kmetijski napredek na Francoskem neprimerno ložji nego pri nas.

Zadnje leto 1911 je bilo v francoskih malih posojilnicah 185.552 družabnikov. Posojilnic je bilo 3946, posojil so dale 82,546.623 frankov.

Pokrajinskih blagajn je bilo imenovano leto 97. Male posojilnice so imele pri njih 31. decembra 1911 59,831.673 frankov izposojenih. Poleg tega so pa dobile pri njih kredita tudi razne druge kmetijske, mlekarske, sadjarske, vinarske, oljarske in še razne druge zadruge. Tudi izposojila tem zadrugam so bila sploh zelo nizko obrestovana.

Kdaj naj sežem po umetnih gnojilih?

Gotovo je, da umetna gnojila bogato poplačajo stroške in trud, ako jih rabiš na pravem mestu, o pravem času in pravilno. Kakor hitro pa ne izpolniš teh treh pogojev, se ti lahko primeri, da imaš z umetnim gnojili samo slabe izkušnje, to je mnogo stroškov, dohodkov pa komaj toliko ali pa celo manj, kakor te je veljalo umetno gnojenje. Umetno gnojenje namreč tudi tedaj ni umestno, ako se ti stroški ravno pokrijejo; med stroške moraš računati tudi delo, ki ti ga nakoplje dobava in tresenje. Zakaj pa ne? Za umeten gnoj moraš šteti gotov denar; temu nasproti postaviš večji pridelek, ki ga ceniš po dnevni ceni. Stroške za gnojila dobiš torej povrnjene šele čez več mesecev; v slučaju, da je večji pridelek po svoji tržni ceni enak stroškom, si izgubil obresti od založenega denarja, za katere si toraj na škodi.

Dejstvo, da je umetni gnoj gotov denar, moramo vedno obdržati pred očmi. In samo tisti bo dobro in gotovo gospodaril, kdor ima račun na čistem. Seveda včasih tudi slepa kura najde zrno. Ni treba, da bi bil račun spisan na bel papir in do beliča natanko; to

bi bilo najbolje, a potrebno ni. Za gospodarja zadostuje tudi trezna sodba, a ta mora biti jasna.

Slovenske dežele, posebno Kranjska, porabijo na leto za stotisoče kron gnojil. Ta denar ne ostane v deželi, tudi v Avstriji ne, marveč roma večinoma na Nemško. Denar ki gre iz dežele, mora priti na drugi strani zopet noter, sicer mora dežela obubožati. Zato je treba pri rabi umetnih gnojil jasnih računov.

Kdor hoče v večji meri gnojiti z umetnimi gnojili, naj se najprej vpraša, če je to v resnici potrebno. Umetni gnoj namreč ni zlat prstan ali drag kamen, da bi ga kupil zaradi njegove lepote, nato pa zaprl v skrinjo ali se pa bahal z njim na prstu. Umetni gnoj kupim le tedaj, kadar nimam dovolj domačega. Kadar mi ne uide več nobena kapljica gnojnice in je tudi gnojšče v najlepšem redu, pa vidim, da mi vkljub temu gnojnine manjka, tedaj šele odprem možnjo za tuje blago.

V tem oziru se le premnogokrat ravna napačno. V prevelikem spoštovanju tujega zanemarjamo to, kar imamo doma; kupujemo za drag denar gnojnino, dvorišče je pa podobno blatnemu jezeru, iz katerega derejo reke na vse strani. Vsled te nemarnosti imamo dvojno škodo. Prvič je gnoj brez vrednosti, ako ga ne izrabiš; dela ti samo napotje. Tu imaš namreč opraviti s posebne vrste blagom, ki ima samo za kmeta vrednost in ga torej ne moreš peljati na trg na prodaj. Ako gnojeve vrednosti ne izkoristi kmet, tedaj ta vrednost sploh zapade; škodo bode pa tudi nosil nemarni kmet, ker bode moral izgubljeno gnojilno moč nadomestiti z umetnim gnojilom, drugače bo njegova zemlja sčasoma izmožgana.

Drugič je treba pomisliti, da tudi gnojnina iz umetnih gnojil prehaja v domači gnoj, odtod pa pri zanikernemu gospodarju v nič. Rastline namreč vsrkavajo vaše gnojnino iz zemlje, zavžite ter izločene snovi pa zopet večinoma pridejo v gnoj. Ako torej s tem malomarno ravnaš, zavržeš isto, kar si prej

kupil za gotov denar. Tako lahko mečeš v strgan žep, dokler se ne naveličaš.

Marsikomu se pa zdi, da domači gnoj vse premalo in prepočasi učinkuje, da se torej ne izplača mnogo ukvarjati z njim, ko imamo v umetnih gnojilih tako izvrstno nadomestilo. Na tem je včasih nekaj. Vendar pa varčen človek ne bode pustil na cesti nepobranih dvojač, ako vidi deset korakov pred seboj krono; pobral bo dvojače in krono. Istotako ne sme gospodar zavreči domačega gnoja, dasi mu umetni obeta večji pridelek. Zgodi se namreč prerado, da ni vreden velikega, kdor ni z malim zadovoljen.

Kdor torej noče zapravljati, bode kupoval umetna gnojila le v pomanjkanju domačega. Ta tudi v tem slučaju le tedaj, ako je gospodarsko opravičeno, to je, ako je gospodarju ne pa samo trgovcu z umetnimi gnojili v dobiček. Dobiček si mora gospodar najprej zagotoviti, predno izda večje vsote. To dosežeš s poskusi v malem.

V začetku si bral, da je treba umetna gnojila rabiti na pravem mestu, o pravem času in pravilno. Kaj naj pomenijo ti trije izrazi? Kakor znano, ni v vsaki zemlji enako gnojilnih snovi v enaki meri. Na mojem travniku manjka dušika, na sosedovi njivi fosforove kisline, na drugi kalija, na tretji pa vsega. Zemlja je pa kakor berač; čim bolj mu česa manjka, tem hvaležnejši mu je zato. Kjer torej manjka dušika, boš gnojil z dušikom, kjer fosforne kisline, boš poštopal s Tomasovo žlindro ali fosfatom. Ako bodeš tako ravnal, bodeš umetna gnojila rabil na pravem mestu.

Seveda ni vseeno, ali gnojilš za spomladansko setev ali pa travnik jeseni ali pa šele spomladi. Nekatere setve morajo najti v zemlji že dovolj razkrojenega gnoja, zahtevajo staro moč, ker morajo v kratkem času dorasti in dozoreti. Druge rastline zopet ostanejo dalj časa na polju in utegnejo izrabiti tudi pravkar podorani gnoj.

Tudi lastnosti gnojila samega imajo važno besedo pri gnojenju; tako je treba žvepleno-

kisli amonijak dati vedno tik pred setvijo, ker bi nam sicer iz njega ubežal dušik. Iz istega vzroka se ne sme s tem gnojilom posuti naenkrat premočno, marveč večkrat v manjši meri. Kmet, ki pozna lastnosti umetnih gnojil in njihov vpliv na rastline ter jih temu primerno rabi, posega po njih o pravem času.

Kakor hitro se gospodar odloči za umetni gnoj, mora tudi rešiti vprašanje, koliko ga naj porabi za to ali ono setev ali travnik. Stvar bi bila najlažja, ako bi pridelal dvakrat toliko, v slučaju, da dvakrat tako močno pognoji. Potem bi vedel za gotovo, da pridelal dvajset mernikov, ako posuje dve vreči žindre, štiri-deset, ako posuje štiri vreče. Žalibog ni tako.

To pa zato, ker pridelek ni odvisen samo od množine ene vrste gnojilne snovi, tudi ne od množine vseh snovi, ki so potrebne za vspevanje rastline, marveč tudi od prostora, svetlobe in gorkote. Pri teh treh činiteljih je človek brez moči, ker ne more raztegniti njive kakor gostilničar mizo, kadar mu zmanjka prostora, žito pa še tudi ne rase v dve nadstropji. Solnčna moč, svetloba in gorkota, se ne da priviti nalik brleča svetilka, zato zemlja pri nas pozimi počiva. Iz tega je razvidno, da množina gnoja sama ne odločuje velikost pridelka in da bi bilo premočno gnojenje zapravljanje.

Zato je treba dobiti neko mejo, do katere jo gnojenje plodonosno. Nadalje je treba gnojevo sestavo prilagoditi potrebam setve. Pri tem smeš nekatera gnojila zmešati in obenem trositi, druga zopet posebej, ker se ne trpé. Gospodar bode torej množino in sestavo gnoja prikrojil razmeram zemlje in nameravanega pridelka, ter gnojila trosil tako, da zabrani njihove škodljive spojine, z drugo besedo, rabil jih bode pravilno.

Tu je povedano v glavnih potezah, na kaj je treba paziti pri rabi umetnih gnojil. Iz te povesti pa zevajo vrzeli, vprašanja, ki so ostala brez odgovora. Eno je gotovo, namreč, da se s tujcem sprizajni šele tedaj, ko spoznaš njegove lastnosti. To je pri umetnih gnojilih

deloma lahko, deloma pa zelo težko. Vsak trgovec lahko postreže s kratkimi navodili, kako in v kaki množini je treba umetna gnojila rabiti. To je nekaj, a premalo. Ta navodila so namreč sestavljena po poskusih na kmetijskih šolah in veleposestvih, deloma tudi po trgovskih tvrdkah na različnih posestvih. Na Francoskem n. pr. so ob javnih cestah poskusna zemljišča z velikimi reklamami, kjer se lahko vsakdo na lastne oči prepriča o učinku gnojila. Ta navodila so lahko popolnoma pravilno sestavljena, odgovarjajo resničnim poskusom. Vendar pa v mnogih slučajih gospodarju ne morejo zadoščati, ker so sestavljena z ozirom na tujo zemljo in ne z ozirom na njegovo. Zato si mora gospodar sam sestaviti navodilo, oziraje se na lastnosti in potrebe lastne zemlje. Samo to je zanj merodajno, kar tišči njega. Tega mu pa ne more povedati nobeno tuje navodilo. Zato mora vsak previden gospodar gledati na desno in levo, kako se je obneslo gnojenje sosedu, predvsem pa mora delati poskuse sam. Ako mu ti pokažejo dobiček, potem naj šele brez skrbi in v večji meri seže po umetnih gnojilih, kajti poizkusi so ga že toliko izučili, da se bo znal varovati velikih napak pri porabi.

S takimi poskusi se bo gospodar sam in najbolje izobrazil. Gospodarski napredek se bode potem lahko meril po vagonih naročenih umetnih gnojil in se ni treba bati, da bi bilo gospodarstvo našega kmeta podobno očancu, ki se je naenkrat spomnil, da bi se poškril; oblekel je frak in bele rokavice ter nasadil cilinder, pozabil je pa v ustih zažmahano čedro.

A. Bernik.

Gospodarske drobtine.

Dviganje hranilnih vlog pri bankah in hranilnicah. Politična napetost v zadnjem času je povzročila mnogo polomov pri industrijskih podjetjih in več bank, ki imajo v takih podjetjih naložen denar je bilo pri tem udeleženih. Nespameten strah, da bi bil v slučaju vojne ves denar po hranilnicah izgubljen, zlasti pa navedeno dejstvo je

povzročilo, da se je v zadnjem četrtletju pretečnega leta dvignilo zlasti veliko vlog iz bank, nekoliko manj iz hranilnic. Pregled nudi sledeča tabela:

Stanje vlog: Znižale so se za

Zavodi:	1./9. 1912 1./12. 1912		v % od	
	milijonov kron		milj. K	vložen. kapit.
Anglobanka	67.564	62.482	5.082	7.4
Bančno društvo	101.135	91.012	10.123	10.0
Depozitna banka	35.482	42.429	1.053	2.4
Nižjeavstrijska eskompt. družba	23.043	22.341	702	3.0
Länderbanka	84.072	73.285	10.787	12.8
„Mereur“	51.579	44.302	7.277	14.1
Poštna hranilnica	220.218	197.205	23.013	10.5
Prva avstr. hranilnica	545.187	541.952	3.235	0.59
Nova dunajska hranilnica	53.986	51.534	2.452	4.5
Unionbanka	24.496	22.312	2.184	8.5
Centralna hranilnica občine Dunaj	163.854	157.056	6.798	8.9
Komunalna hranilnica (brez Floridsdorfa)	202.380	196.418	5.566	4.15
Verkehrsbanka	75.396	66.693	8.703	2.7
Centralna banka nemšk. hranilnic	128.988	114.031	14.957	11.5
Češka hranilnica	244.419	244.673	—	—
Češka Unionbanka	75.913	68.932	6.999	9.2
Ustredni banka	98.730	81.449	17.281	17.5
Živnostenska banka	119.106	108.479	10.627	8.9

V najzadnjem času je dviganje vlog nekoliko ponehalo, nekateri so že začeli vloge vračati.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Višnjigori,

reg. zadr. z neom. zav.

ki se bo vršil dne 9. februarja 1913 ob 4. uri popoldne v župnišču.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Odobritev računskega zaključka za l. 1912.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Slučajnosti.

Vabilo na XV. redni občni zbor

I. delavskega konsumnega društva na Jesenicah,

registrovane zadruga z omejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 16. svečana 1913 ob 3. uri popoldne v prostorih „Delavskega doma“ na Savi.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Poročilo o izvršeni reviziji.
4. Odobritev računskega zaključka za l. 1912.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Slučajnosti.

Vabilo na redni občni zbor

Kmetijskega društva v Mengšu,

registrovane zadruga z omejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 9. februarja 1913 ob 1/2 4. uri popoldne v društvenem domu.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Potrjenje računskega zaključka za preteklo poslovno leto.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Prememba pravil.
8. Poročilo o izvršeni reviziji.
9. Slučajnosti.

Načelstvo.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Hajdini pri Ptujju,

registrovane zadruga z neomejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 9. februarja 1913 ob 3. uri popoldne v prostorih posojilnice.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1912.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Ljudske hranilnice in posojilnice v Mirnipeči,

registrovane zadruga z neomejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 9. februarja 1913 ob 3. uri popoldne v posojilniških prostorih.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Potrjenje računskega zaključka za preteklo poslovno leto.
4. Prememba pravil.
5. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih združnikov.

Vabilo na izvanredni občni zbor

Oljarske zadruga v likvidaciji v Seničici,

registrovane zadruga z omejeno zavezo,

ki se bode vršil dne 2. svečana 1913 ob 4. uri popoldan v Seničici št. 1.

Dnevni red:

1. Poročilo likvidatorja in odobritev zaključne bilance.
2. Določitev hraniln. posl. knjig.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Št. Petru na Krasu,

registr. zadruga z neom. zavezo,

ki se bo vršil v nedeljo, dne 2. februarja 1913 ob 3. uri popoldne v posojilnični hiši.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Potrjenje računskega zaključka za leto 1912.
5. Čitanje revizijskega zapisnika.
6. Volitev načelstva.
7. Volitev nadzorstva.
8. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor vsled nezadostnega števila udeležencev ne bil sklepčen, se vrši pol ure pozneje t. j. ob pol 4. uri popoldne v istem prostoru in z istim dnevnim redom drugi občni zbor, ki sklepa pri vsakem številu udeležencev. Načelstvo.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice na Kostanjah,

registr. zadruga z neom. zavezo,

ki se bo vršil dne 16. februarja 1913 ob pol 3. uri popoldne pri p. d. „Neuwirtu“ na Kostanjah.

Spored:

1. Poročilo načelstva in nadzorstva.
2. Odobritev računskega zaključka za leto 1912.
3. Slučajnosti.

Opomba: Ako bi ob določenem času ne bilo zadostno število zadrušnikov navzočih, bo občni zbor pol ure pozneje sklepčen ob vsaki udeležbi udov.

Vabilo na redni občni zbor

Živinorejske zadruga na Breznici,

registr. zadruga z neom. zavezo,

ki bode v nedeljo dne 9. svečana 1913 popoldne ob 1/4 4. v dvorani izobraževalnega društva.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika zadnjega občnega zbora.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Odobritev računskega zaključka za l. 1912.
5. Slučajnosti.

Vabilo na občni zbor

Kmetijskega društva v Mošah,

ki se vrši dne 9. februarja ob 1/2 4. uri popoldne v prostorih Jakoba Zlate v Mošah št. 11.

Spored:

1. Pregled računov za leto 1912.
2. Vpisovanje novih udov.
3. Slučajni nasveti.

Pri nezadostni udeležbi se vrši pol ure pozneje drugi občni zbor, brez ozira na število udeležencev.

Vabilo na VIII. redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Dolskem,

registr. zadruga z neom. zavezo,

ki se bo vršil dne 9. februarja 1913 ob pol 3. popoldne v društveni dvorani pri Sv. Heleni.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Potrjenje računskega zaključka za l. 1912.
4. Poročilo nadzorstva.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Poročilo o izvršeni reviziji.
8. Slučajnosti.

Odbor.

Vabilo na občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Št. Lambertu,

registr. zadruga z neom. zavezo,

ki se bo vršil dne 16. februarja 1913 ob 3. uri popoldne v župnišču št. 1.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Potrjenje računskega zaključka za l. 1912.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bi bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drugi občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih članov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice na Vurbergu,

registr. zadruga z neom. zavezo

ki se bo vršil dne 9. februarja 1913 ob 1/2 3. popoldne v prostorih posojilnice v Vumbahu h. št. 2.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za l. 1912.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Poročilo o izvršeni reviziji.
7. Slučajnosti.

K obilni vdeležbi vabi načelstvo.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Strugah,

registr. zadruga z neom. zavezo,

ki bo dne 2. februarja 1913 ob 3. uri popoldne v uradnici.

Dnevni red:

1. Odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1912.
4. Volitev načelstva in nadzorstva.
5. Slučajnosti.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice na Bledu,

reg. zadr. z neomej. zavezo,

ki se bo vršil dne 9. februarja 1913 ob 4. uri popoldne
v stari šoli na Bledu.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Potrditev računskega zaključka za l. 1912.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Poročilo o izvršeni reviziji.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadrušnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Šmarjeti,

reg. zadr. z neomejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 9. februarja 1913 ob 3. uri popoldne
v kaplaniji.

Dnevni red:

1. Čitanje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za l. 1912.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Poročilo o izvršeni reviziji.
7. Slučajnosti.

Načelstvo.

Vabilo na VIII. redni občni zbor

Mlekarske zadruge na Dobrovi pri Ljubljani,

registrirane zadruge z omejeno zavezo,

ki se bo vršil 9. februarja 1913 ob 3. uri popoldne
v mežnariji na Dobrovi.

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva in nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka l. 1912.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Vabilo na redni občni zbor

Sitarske in žimarske zadruge v Stražišču,

registrirane zadruge z omejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 9. februarja 1913 ob 3. uri popoldne
v prostorih zadruge.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za l. 1912.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Poročilo o izvršeni reviziji.
7. Slučajnosti.

Vabilo na redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Predvoru,

registrirane zadruge z neomejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 6. februarja 1913 ob 3. uri popoldne
v njenih prostorih

Dnevni red:

1. Čitanje in odobrenje zapisnika o zadnjem občnem zboru.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Odobritev računskega zaključka za l. 1912.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Poročilo o izvršeni reviziji.
8. Slučajnosti.

Opomba. Če bi ob določenem času ne bilo zadostno število navzočih, bo občni zbor pol ure pozneje sklepčen ob vsaki udeležbi udov.

Vabilo na prvi redni občni zbor

Strojne zadruge v Hajdinu pri Ptuju,

registrirane zadruge z omejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 9. februarja 1913 ob 4. uri popoldne v
prostorih domače Hranilnice in posojilnice.

Dnevni red:

1. Poročilo načelstva.
2. Poročilo nadzorstva.
3. Odobritev računskega zaključka za l. 1912.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Poročilo o izvršeni reviziji.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadrušnikov.

Vabilo na redni občni zbor

Ljudske posojilnice v Logatcu,

registrirane zadruge z neom. zavezo,

ki bode dne 9. februarja 1913 ob 3. uri popoldne v posojilnični pisarni v Gorenjem Logatcu.

Dnevni red:

1. Poročilo o reviziji dne 19. decembra 1912.
2. Poročilo načelstva.
3. Poročilo nadzorstva.
4. Odobritev računskega zaključka za leto 1912.
5. Volitev načelstva.
6. Volitev nadzorstva.
7. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, bode pol ure pozneje na istem kraju in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bode veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadrušnikov.

Načelstvo.